UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Moralia

Plutarchus

Francofurti, 1620

De amicorum multitudine

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1372

Visual Library

A

PLVTARCHI de Amicorum multitudine Libellus.

MENONEM Thessalũ, qui in disserendo satis videbatur exercitatus, omninoq; in summo (iuxta illud Empedocleum) sapientiæ versari culmine, Socrates interrogauit, Quid esset virtus. cumq; respondisset satis prompte atque proterue, virtutem & pueri esse, & senis, & viri, & mulieris, & magistratus, & priuati, & domini, & serui: Tu vero, inquit Socrates, præclare, qui de vna interrogatus virtute, velut apiariũ quoddã virtutũ excitasti. non male coniiciẽs, abs ne vnã quidem cognitã habente virtutem homine, plures nominatet. Nonne nos quoq; subsannauerit aliquis, qui cum ne vnã quidem firmiter contraxerimus amicitiã, metuimus ne imprudẽtes in copiã complurium amicorũ incidamus? fere enim perinde hoc facimus ac si mutilus cæcusve aliquis vereatur, ne in centimanũ euadat Briareum, aut Argum illum oculorum multitudine nobilem. Atqui maiorem in modum laudamus adolescentem illum Menandri, qui se valde admirari ait vnumquenq; bonorum cui amici vel vmbra obtigerit. Iam inter multas alias hęc non est minima causa cur nullos amicos paremus, quod multitudinem amicorum appetimus, cum instar impudicarum mulierum sæpe & cum multis coeuntes, ptimos quosque neglectos & dilabentes retinere non possumus. aut potius quemadmodum Hypsipylæ alumnus ille in prato sedens carpebat alium post aliũ florem cõsectatus læto animo, vt est apud poetam, infantia inutilem reddente delectum: ita quiuis nostrum studio quodam nouitatis & præsentium fastidio recenti semper & quasi virente capitur amico, ac subinde mutatur multas simul imperfectasq; ordiens amicitias ac familiaritates, & ob amorem eius quem sectatur, præterit iam partum. Proinde initio repetito ex ipsa antiquitate, tot à priscis temporibus seculorum decursum testem & consiliarium rei huius adhibeamus, cõsideremusque de veris amicis quæ fama sit ad nos propagata. Inueniemus aũt binos semper amicos memoriæ perhibitos, Theseum & Pirithoum, Achillẽ & Patroclum, Orestem & Pyladem, Pythiam & Damonem, Epaminondam & Pelopidam. Est enim amicus animal vna quidem degens, sed non vt in armento aut graculorum caterua. & quod amicus dicitur alter ipse, id nihil aliud significat quam binarium esse amicitiæ mensuram. Iam neque seruos, neque amicos multos exiguo nomismate emere licet. Quod autem est nomisma quo amici comparantur? beneuolentia & gratia cum virtute coniuncta. quibus rebus nihil rarius fert natura. itaq; valde amare & amari inter multos locũ nõ habet. Sed sicuti amnes in multos diuisi alueos, imbecilli fluunt ac tenues: sic vehemẽs amor in animo si dissipetur in multos, eneruatur. vnde fit vt ea etiã animalia prolẽ suam magis ament, q̃ vnum tantũ gignunt: & Homerus charum filium appellat,

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Περὶ πολυφιλίας.

ΜΕΝΩΝΑ τὸν Θετταλὸν, οἰόμενον ἐν λόγοις ἱκανῶς γεγυμνάσθαι, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους λε-
B γόμενον, σοφίας ἐπ' ἄκροισι θαμίζειν, ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης τί ἀρετή ἐστιν· ἀποκριναμένου δὲ ἰταμῶς ἐκείνου καὶ προχείρως, ὅτι καὶ παιδός ἐστιν ἀρετὴ καὶ πρεσβύτου, καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ ἄρχοντος καὶ ἰδιώτου, καὶ δεσπότου καὶ θεράποντος, Εὖ γε (εἶπεν ὁ Σωκράτης) ὅτι μίαν ἀρετὴν ἐρωτηθεὶς, σμῆνος ἀρετῶν κεκίνηκας. οὐ κακῶς τεκμαιρόμενος ὅτι μηδεμίαν εἰδὼς ἀρετὴν ὁ ἄνθρωπος, πολλὰς ὠνόμαζεν. ἆρ' οὖν καὶ ἡμῖν ἄν τις ἐπιχλευάσειεν, ὅτι μηδέπω μίαν φιλίαν κεκτημένοι βεβαίως, φοβούμεθα μὴ λάθωμεν εἰς πολυφιλί-
C αν ἐμπεσόντες. σχεδὸν γὰρ οὐδὲν διαφέρομεν ἀνθρώπου κυλλοῦ καὶ τυφλοῦ, φοβουμένου μὴ Βριάρεως ὁ ἑκατόγχειρ, καὶ Ἄργος ὁ πανόπτης γένηται. καίτοι τόν γε παρὰ τῷ Μενάνδρῳ νεανίσκον ὑπερφυῶς ἐπαινοῦμεν, εἰπόντα, θαυμαστὸν ὅσον νομίζειν ἕκαστον ἀγαθὸν ἂν ἔχῃ φίλου σκιάν. αἴτιον δὲ μετὰ πολλῶν ἄλλων οὐχ ἥκιστά γ' εἰς φιλίας κτῆσιν, ἡ τῆς πολυφιλίας ὄρεξις· ὥσπερ ἀκολάστων γυναικῶν τῷ πολλάκις καὶ πολλοῖς συμπλέκεσθαι, τῶν προτέρων κρατεῖν μὴ δυναμένοις, ἀμελουμένων καὶ ἀπορρεόντων. μᾶλλον δ' ὥσπερ ὁ τῆς Ὑψιπύλης τρόφιμος εἰς τὸν λειμῶνα καθίσας ἔδρεπεν ἕτε-
D ρον ἐφ' ἑτέρῳ αἱρόμενος ἄγρευμα ἀνθέων ἡδομένᾳ ψυχᾷ, τὸ νήπιον ἄπληστον ἔχων· οὕτως ἕκαστον ἡμῶν, διὰ τὸ φιλόκαινον καὶ ἁψίκορον, ὁ πρόσφατος ἀεὶ καὶ ἀνθῶν ἐπάγεται, καὶ μετατίθησι πολλὰς ὁμοῦ καὶ ἀτελεῖς ἀρχὰς πράττοντα καὶ φιλίας καὶ συνηθείας, ἔρωτι τοῦ διωκομένου παρερχομένους τὸν καταλαμβανόμενον. πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι τῆς τοῦ βίου φήμης, ἣν ὑπὲρ φίλων βεβαίων ἀπολέλοιπεν ἡμῖν, τὸν μακρὸν καὶ παλαιὸν αἰῶνα μάρτυρα ἅμα τοῦ λόγου καὶ σύμβουλον λάβωμεν, ἐν ᾧ κατὰ ζεῦγος φιλίας λέγονται, Θησεὺς καὶ Πειρίθους, Ἀχιλλεὺς
E καὶ Πάτροκλος, Ὀρέστης καὶ Πυλάδης, Φιντίας καὶ Δάμων, Ἐπαμινώνδας καὶ Πελοπίδας. σύννομον γὰρ ἡ φιλία ζῶον, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν, οὐδὲ κολοιῶδες, καὶ τὸ ἄλλον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸν φίλον, καὶ προσαγορεύειν ἑταῖρον καὶ ἕτερον, ὡς ἕτερον οὐδέν ἐστιν, ἄλλο, πλὴν μέτρῳ φιλίας τῇ δυάδι χρωμένων. οὔτε γὰρ δούλους, οὔτε φίλους ἐστὶ κτήσασθαι πολλοὺς ἀπ' ὀλίγου νομίσματος· τί οὖν νόμισμα φιλίας; εὔνοια καὶ χάρις μετ' ἀρετῆς, ὧν οὐδὲν ἔχει σπανιώτερον ἡ φύσις. ὅθεν τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι, πρὸς πολλοὺς οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ποταμοὶ πολλὰς σχί-
F σεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες, ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν, οὕτω τὸ φιλεῖν σφοδρὸν ἐν ψυχῇ πεφυκὸς, εἰς πολλοὺς μεριζόμενον ἐξαμαυροῦται. διὸ καὶ τῶν ζώων τὸ φιλότεκνον, τοῖς μονοτόκοις ἰσχυρότερον ἐμφύεται. καὶ Ὅμηρος ἀγαπητὸν υἱὸν ὀνομάζει,

Μονοῦντα τηλύγετον, τουτέστι, μὴ ἔχουσιν ἕτερον γονεῦσι, μήτε ἕξουσι γεγεννημένον. τὸν δὲ φίλον ἡμεῖς μόνον μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν εἶναι, μετ᾽ ἄλλων δὲ τηλύγετός τις καὶ ὀψίγονος ἔστω· τὸν θρυλούμενον ἐκεῖνον χρόνῳ τῶν ἁλῶν συγκατεδηδοκὼς μέδιμνον, οὐχ ὥσπερ νῦν πολλοὶ φίλοι λεγόμενοι συμπιόντες ἅπαξ, ἢ συσφαιρίσαντες, ἢ συγκυβεύσαντες, ἢ συγκαταλύσαντες ἐκ πανδοκείου καὶ παλαίστρας καὶ ἀγορᾶς, φιλίας συλλέγουσιν. ἐν δὲ ταῖς τῶν πλουσίων καὶ ἡγεμονικῶν οἰκίαις, πολὺν ὄχλον καὶ θόρυβον ἀσπαζομένων καὶ δεξιουμένων καὶ δορυφορούντων ὁρῶντες, εὐδαιμονίζουσι τοὺς πολυφίλους· καίτοι πλείονάς γε μυίας ἐν τοῖς ὀπτανείοις αὐτῶν ὁρῶσιν· ἀλλ᾽ οὔτε αὗται τῆς λιχνείας, οὔτ᾽ ἐκεῖνοι τῆς χρείας ἐπιλειπούσης, παραμένουσιν. ἐπειδὴ ἀληθινὴ φιλία τρία ζητεῖ μάλιστα, τὴν ἀρετήν, ὡς καλόν, καὶ τὴν συνήθειαν, ὡς ἡδύ, καὶ τὴν χρείαν, ὡς ἀναγκαῖον. δεῖ γὰρ ἀποδέξασθαι κρίναντα, καὶ χαίρειν συνόντα, καὶ χρῆσθαι δεόμενον· ἃ πάντα πρὸς τὴν πολυφιλίαν ὑπεναντιοῦται, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ κυριώτατον ἡ κρίσις. σκεπτέον οὖν πρῶτον εἰ δυνατόν ἐστιν ἐν βραχεῖ χρόνῳ δοκιμάσαι χορευτὰς συναγερουμένους, ἐρέτας ὁμορροθήσοντας, οἰκέτας χρημάτων ἐπιτρόπους, ἢ τέκνων παιδαγωγοὺς ἐσομένους, μήτιγε φίλους πολλοὺς εἰσάγων ἁπάσῃ τύχῃ συναποδυσομένους, ὧν ἕκαστος αὐτός τε αὐτὸν περιάπτων εὖ, τίθησιν εἰς μέσον, τοῦ δυστυχοῦς τε λαγχάνων οὐκ ἄχθεται. οὔτε ναῦς ἐπὶ τοσούτους ἕλκεται χειμῶνας εἰς θάλασσαν, οὔτε χωρίοις θριγκοὺς καὶ λιμέσιν προβάλλουσιν ἕρκη καὶ χώματα τηλικούτους προσδεχόμενοι κινδύνους καὶ τοσούτους, ὅσων ἐπαγγέλλεται φιλία καταφυγὴν καὶ βοήθειαν, ὀρθῶς καὶ βεβαίως ἐξετασθεῖσα. τῶν δὲ ἀνεξετάστων παραρρυέντων, ὥσπερ νομισμάτων ἀδοκίμων ἐλεγχομένων, οἱ μὲν ἐστερημένοι χαίρουσιν, οἱ δὲ ἔχοντες εὔχονται φυγεῖν· ἔστι δὲ τοῦτο χαλεπὸν καὶ οὐ ῥᾴδιον τὸ φυγεῖν, ἢ ἀποθέσθαι δυσαρεστουμένην φιλίαν, ἀλλ᾽ ὥσπερ σιτίον βλαβερὸν καὶ δυσχεραινόμενον, οὔτε κατέχειν οἷόν τε μὴ λυποῦν καὶ διαφθεῖρον, οὔτε ἐκβάλλειν οἷον εἰσῆλθεν, ἀλλ᾽ εἰδεχθὲς καὶ συμπεφυρμένον καὶ ἀλλόκοτον· οὕτω φίλος πονηρὸς ἢ σύνεστι λυπῶν καὶ λυπούμενος, ἢ βίᾳ μετ᾽ ἔχθρας καὶ δυσμενείας, ὥσπερ χολή τις, ἐξέπεσε. διὸ δεῖ μὴ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι μηδὲ κολλᾶσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσι, μηδὲ φιλεῖν τοὺς διώκοντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους φιλίας διώκειν. οὐ γὰρ αἱρετέον πάντως τὸ ῥᾳδίως ἁλισκόμενον· καὶ γὰρ ἐρείκην καὶ βάτον ἐπιλαμβανομένην ὑπερβάντες καὶ διωσάμενοι, βαδίζομεν ἐπὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν ἄμπελον. οὕτως ἀεὶ μὴ τὸν εὐχερῶς περιπλεκόμενον ποιεῖσθαι συνήθη καλόν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις σπουδῆς καὶ ὠφελίμοις αὐτοὺς περιπλέκεσθαι δοκιμάζοντας. ὥσπερ οὖν ὁ Ζεῦξις, αἰτιωμένων αὐτόν τινων ὅτι ζωγραφεῖ βραδέως, Ὁμολογῶ (εἶπεν) ἐν πολλῷ χρόνῳ γράφειν· καὶ γὰρ εἰς πολλήν· οὕτω φιλίαν καὶ συνήθειαν σώζειν παραλαβὼν ἐν πολλῷ κριθεῖσαν. ἆρ᾽ οὖν κρῖναι μὲν οὐκ ἔστι πολλοὺς φίλους ῥᾴδιον, συνεῖναι δὲ πολλοῖς ὁμοῦ ῥᾴδιον, ἢ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. καὶ μὴν ἀπόλαυσίς ἐστιν ἡ συνήθεια τῆς φιλίας, καὶ τὸ ἥδιστον ἐν τῷ συνεῖναι καὶ συνημερεύειν·

Οὐ μὲν γὰρ ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἑταίρων
Βουλὰς ἑζόμενοι βουλεύσομεν.

A *Solum, atq; in senio natum:*
scilicet cum alium parentes neque habent neque sperant. Nos amicum quidem esse vnicum non volumus. sed inter reliquos sit tarde cōparatus, ac qui prouerbio vulgatum illum salis modium nobiscum ederit: non ita adscitus, vt hodie qui semel vna potauerint, aut pila luserint vel alea, aut ex caupona, palæstra, forove vna discesserint, amici leguntur. Porro cum in domibus diuitum aut procerum magnam vident turbam hominum salutantium, præhensantium, stipantium, vulgo eorum laudant fortunas tot amicos habentium. atqui in
B culinis eorum plures muscas videre possint: neq; tamen vel hę esca, vel illi vtilitate sublata manent. Enimuero ad genuinam amicitiam tria requiruntur potissimum, virtus, vt pulcrum, consuetudo vt iucundum, vsus vt necessarium. Nam & cum iudicio recipiendus est amicus, & consuetudo læta esse debet, & vsus occasione exigente promptus. quę omnia multitudini amicorum aduersantur, maxime, quod principem locum in hac re obtinet, iudicium. Etenim non parum temporis requiritur ad deligendum qui in choro recte colloquantur, remoive pari incitatione ducant, aut rem familia-
C rem probe administrent, vel liberorum pædagogi vtiliter sint futuri: nedum subito inueniri queant amici omnem vna parati subire fortunam, ac quorum quisq;

Socium secundis esse rebus te velit,
Tuum nec auersetur infortunium.

Neq; nauis ad tantas tempestates in mare deducitur, neq; locis munitiones, aut portubus claustra ac aggeres obiiciuntur tot tantorumque periculorum metu, contra quot aduersitates auxilium & præsidium pollicetur amicitia veræ probatæque constantiæ. qui vero non explorati se pro amicis ingesserunt, eos cum instar pecuniæ improbæ ex-
D ploramus & deprehendimus, vel gaudemus si se subduxerint, vel si adsint, optamus iis liberari. Est vero graue, & nequaquam facile, amicitiam quæ displiceat dissoluere. Sed quemadmodum perniciosum ac molestum nobis cibum neque possumus sine damno & dolore retinere, neq; talē qualem sumsimus eiicere, sed fœdum & aliis confusum rebus atq; tetrum: ita malus amicus, aut nostra & ipsius cum molestia nobis adest, aut per vim cum odio tanq̃ fel eiicitur. Nō itaq; facile recipere debemus, neq; temere coniungi cū quibusuis nos cōpellantibus, neq; amare eos qui nos sectantur:
E sed potius sectari dignos amicitia. Non. n. semper dignū est quod amplectare quidquid facile paratu est. nam vt ericam & rubū, quæ nos appræhendunt, calcantes & dimouentes ad oleam vitemq; ferimur: sic non debemus perpetuo eos qui se nobis applicant admittere in amicitiā, sed ipsi potius eos apprehēdere, quos experti sum⁹ dignos esse amicitia, vsuiq; futuros. Sicut igitur Zeuxis q̃busdā culpantib. q̃ tarde pingeret, respondit, Fateri se, multū se temporis insumere pingēdo, quia in multū tempus vellet ea durare, quę pinxisset: ita multo tempore ꝓbata amicitia perdurabit. Quid? facile
F non est multos simul amicos diiudicare, cū multis simul versari facile? imo aūt impossibile est. Atqui consuetudo id est, quo fruimur amicitia: neq; dulcius in se quicq̃ ea habet p̃sentia & vitæ societate.

Non etenim viui sociis absentibus vnquam
Consilium capiemus.

A &c de Vlysse Menelaus:

Nec nos extrema citius diuelleret hora

Mutua præbentes, vt amicum est, gaudia quicquam.

Contrarium amicitia multos complexa præstat. Simplex enim amicitia conducit, conciliat, & continet compactos colloquiis & officiis,

Ceu niuei partes immissa coagula lactis

Constrinxere, -- vt Empedoclis vtar verbis. talem enim amicitia vnitionem & coitionem vult efficere. Multiplex vero illa dissipat, auellit, auertitq; alias alio auocans, neq; finit beneuolentiam cõsuetudine circũfusa ac coeunte coalescere aut agglutinari. Atq; hinc statim oritur officiorum inæqualitas & ineptus in iis obeundis pudor. Facit enim multitudo amicorum vt inutiles sint eæ partes amicitiæ, quæ vtiles esse debebant. cũ alii aliis hominibus mores, diuersa diuersis curæ sint. neq; enim omnium eodem incitantur ingenia, neque omnium eadem est fortuna quibus cum viuimus, & occasiones rerum agendarũ sic vt & venti nauigantibus, aliquãdo aduersę sunt, aliquando secũdæ. Quod si omnes amici eadem opera aliquando indigeant, sufficere omnibus difficile est cõsultantib⁹, remp. gerẽtibus, ambientib⁹, aut hospites excipientibus. Sin eodem temporis articulo diuersis negotiis & studiis dediti simul postulent, alius vt nauiganti comitem te præbeas, alius vt ei causam dicenti suã adsis, alius vt eũ in reo aliquo accusando adiuues, alius vt ementi vendentive operam naues, alius vt nuptiali eius sacrificio intersis, alius vt funus vna deducas: ibi vero in ista amicorum multitudine,

Suffitibus plena vrbs, & est pæanibus,

Et gemitibus. -- ibi neque omnibus præstare officiũ possis, & nulli, absurdum est, & multos offendere dum vni te das, durũ. non enim quisquam æquo fert animo negligi se, qui amat. imo negligentiæ amicorum minus succensent, & absq; ira huiusmodi excusationib. placantur, quib. obliuio præscribitur. Qui autem sic se excusat, Non adfui tibi in iudicio, aduocatus enim fui alterius amici: Non inuisi te febricitantem, quod alteri amicis conuiuium præbenti nauaui operam: dum ob alterius curam hunc se neglexisse fatetur, non diluit offensam, sed auget adiecta riualitatis materia. Sed nimirũ multi tantum considerant quæ commoda percipi ex amicitia possint, non obseruantes quid oneris interim ea imponat: neq; meminerunt debere multis vicissim inseruire eum, cuius multi inseruiuerunt vsibus. Sicut igitur Briareus centum manibus cibum in quaquaginta inferens ventres, nihil eorum aliquo amplius habuit, qui duab. manibus vni ventri sufficiunt: ita amicitiarum vtilitatibus etiam hoc adest, quod iis qui fruitur, multis opus habet inseruire, & occupationũ, certaminũ, laborumq; multorum partem sustinere. Neq; enim audiendus est Euripides sic præcipiens,

Mortalium mediocres esse enim decet

Vsus amoris mutui, & solubiles,

Nec ad medullas penetrare intus vltimas:

Intendere vt possis facile aut remittere.

scilicet veluti gubernaculo nauim, ita vt vsibus amicitias verses. Hoc vero, mi Euripides, ad inimicitias transferamus, iubeamusq; cõtentiones esse mediocres, neq; pertinere ad intimam animi medullam, sed odia, iras, querelas, suspiciones ita suscipi, facile vt aboleri possint. Id autem hic potius

καὶ περὶ τοῦ Ὀδυσσέως ὁ Μενέλαος,

—οὐδέ κεν ἄλλο

Ἄμμε διέκρινε φιλέοντέ τε τερπομένω τε,

Πρίν γ' ὅτε δὴ θανάτοιο μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψε.

τοὐναντίον οὖν ἔοικεν ἡ καλουμένη πολυφιλία ποιεῖν. ἡ μὲν γὰρ συνάγει καὶ συνίστησι καὶ συνέχει καταπυκνοῦσα ταῖς ὁμιλίαις καὶ φιλοφροσύναις.

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐγόμφωσεν καὶ ἔδησε,

κατ' Ἐμπεδοκλέα· τοιαύτην γὰρ ἡ φιλία βούλεται ποιεῖν ἑνότητα καὶ σύμπηξιν. ἡ δὲ πολυφιλία διίστησι καὶ ἀποσπᾷ καὶ B ἀποστρέφει, τῷ μετακαλεῖν ἄλλοτε πρὸς ἄλλον καὶ μεταφέρειν, οὐκ ἐῶσα κρᾶσιν οὐδὲ κόλλησιν εὐνοίας ἐν τῇ συνηθείᾳ περιχυθείσῃ καὶ παγείσῃ γενέσθαι. τοῦτο δὲ εὐθὺς ὑποβάλλει καὶ τὴν περὶ τὰς ὑπουργίας ἀνωμαλίαν καὶ δυσωπίαν. τὰ γὰρ εὔχρηστα τῆς φιλίας, δύσχρηστα γίνεται διὰ τὴν πολυφιλίαν. ἄλλον τρόπος, ἄλλον ἐγείρει φροντὶς ἀπ' ἀνθρώπων. οὔτε γὰρ αἱ φύσεις ἡμῶν ἐπὶ ταὐτὰ ταῖς ὁρμαῖς ῥέπουσιν, οὔτε τύχαις ὁμοτρόποις ἀεὶ συνέσμεν· οἵ τε τῶν πράξεων καιροί, καθάπερ τὰ πνεύματα, τοῖς μὲν φέρουσι, τοῖς δ' ἀντιπίπτουσι. C καίτοι κἂν πάντες ἅμα τῶν αὐτῶν οἱ φίλοι δέωνται, χαλεπὸν ἐξαρκέσαι πᾶσι βουλευομένοις, ἢ πολιτευομένοις, ἢ φιλοτιμουμένοις, ἢ ὑποδεχομένοις. ἂν δ' ἐν ἑνὶ καιρῷ διαφόροις πράγμασι καὶ πάθεσι περιτυγχάνοντες ὁμοῦ παρακαλῶσιν, ὁ μὲν πλέων, συναποδημεῖν· ὁ δὲ κρινόμενος, συνδικεῖν· ὁ δὲ κρίνων, συνδικάζειν· ὁ δὲ πιπράσκων ἢ ἀγοράζων, συνδιοικεῖν. ὁ δὲ γαμῶν, συνθύειν· ὁ δὲ θάπτων, συμπενθεῖν·

πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει, ὁμοῦ δὲ παιάνων καὶ στεναγμάτων·

ἡ πολυφιλία πᾶσι μὲν ἀμήχανον παρεῖναι, μηδενὶ δὲ ἄτοπον, ἑνὶ δὲ ὑπουργοῦντα προσκρούειν D πολλοῖς, ἀνιαρόν. οὐδεὶς γὰρ ἀγαπῶν αὐτὸς, ἀμελεῖται ἡδέως· καίτοι τὰς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας τῶν φίλων πραότερον φέρουσι, καὶ τὰς τοιαύτας ἀπολογίας ἀμηνίτως δέχονται παρ' αὐτῶν, ἐξελαθόμην· ὁ δὲ λέγων, Οὐ παρέστην σοι δίκην ἔχοντι· παρεστάμην γὰρ ἑτέρῳ φίλῳ. καί, Πυρέττοντά σε οὐκ εἶδον· τοῖς δεῖνι γὰρ φίλους ἑστιῶντι συνησχολούμην, αἰτίαν τῆς ἀμελείας τὴν ἑτέρων ἐπιμέλειαν ποιούμενος, οὐ λύει τὴν μέμψιν, ἀλλὰ προσεπιβάλλει ζηλοτυπίαν· ἀλλ' οἱ πολλοὶ τὰς φιλίας ἃ δύναται παρέχειν, μόνον σκοποῦσιν, ὡς ἔοικε, ἃ δ' ἐμποιεῖν, παρορῶσι, καὶ οὐ μνημο-E νεύουσιν ὅτι δεῖ πολλοῖς εἰς ἃ δεῖται χρώμενον, πολλοῖς δεομένοις ἀνθυπουργεῖν. ὥσπερ οὖν ὁ Βριάρεως ἑκατὸν χερσὶν εἰς πεντήκοντα φορῶν γαστέρας, οὐδὲν ἡμῶν πλέον εἶχε τῶν ἀπὸ δυοῖν χειροῖν μίαν κοιλίαν διοικούντων, οὕτως ἐν τοῖς φίλοις χρήσιμον καὶ τὸ λειτουργεῖν πολλοῖς ἔνεστι, καὶ τὸ συναγωνιᾶν, καὶ τὸ συναχθεῖσθαι καὶ συγκάμνειν· οὐ γὰρ Εὐριπίδῃ πιστέον λέγοντι, Χρὴ γὰρ μετρίας εἰς ἀλλήλους φιλίας θνατοὺς ἀντείνασθαι, καὶ μὴ πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς· εὔλυτα δ' εἶναι θέλγηθρα φρενῶν, ἀπό τ' ὤσασθαι καὶ ξυντεῖναι, καθάπερ πόδα νεώς, ἐπιδιδόντα καὶ F προσάγοντα ταῖς χρείαις τὴν φιλίαν. ἀλλὰ τοῦτο μέν, ὦ Εὐριπίδη, μεταθῶμεν μὲν τὰς ἔχθρας, καὶ κελεύωμεν μετρίως ποιεῖσθαι τὰς διαφοράς, καὶ μὴ πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς· εὔλυτα δ' εἶναι μίση, καὶ ὀργάς, καὶ μεμψιμοιρίας, καὶ ὑπονοίας. ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἡμῖν

παραινεῖ δὲ τὸ Πυθαγορικὸν, μὴ πολλοῖς ἐμβάλλειν δεξιάν· τουτέστι μὴ πολλοὺς ποιεῖσθαι φίλους, μηδὲ πολύκοινον μηδὲ πάνδημον ἀσπάζεσθαι φιλίαν, καὶ πρὸς ἐναντίαν ἣ μετὰ πολλῶν παθῶν εἴσοδος. ὧν δὲ μὲν συναγωνιᾶν καὶ συνάχθεσθαι καὶ συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν, οὐ πάνυ δύσοιστον τοῖς ἐλευθέροις καὶ γενναίοις ἐστί. τὸ δὲ τοῦ σοφιστοῦ Χίλωνος, ἀληθές, πρὸς τὸν εἰπόντα μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, Ἔοικας (ἔφη) σὺ μηδὲ φίλον ἔχειν· αἱ γὰρ ἔχθραι ταῖς φιλίαις εὐθὺς ἐπακολουθοῦσι καὶ συμπλέκονται. οὐκ ἔστι φίλων μὴ συναδικεῖσθαι καὶ μὴ συναδοξεῖν καὶ συναπεχθάνεσθαι. οἱ γὰρ ἐχθροὶ τὸν φίλον εὐθὺς ὑφορῶνται καὶ μισοῦσιν, οἱ δὲ φίλοι πολλάκις φθονοῦσί τε καὶ ζηλοτυποῦσι καὶ περισπῶσιν. ὥσπερ οὖν ὁ τῷ Τιμησίᾳ περὶ τῆς ἀποικίας δοθεὶς χρησμὸς προηγόρευσε,

Σμῆνα μελισσάων τάχα τοι καὶ σφῆκες ἔσονται,

οὕτως οἱ φίλων ζητοῦντες ἑσμὸν, ἔλαθον ἐχθρῶν σφηκιαῖς περιπεσόντες· καὶ οὐκ ἴσον ἄγει σταθμὸν, ἐχθροῦ μνησικακία καὶ φίλου χάρις. ὅρα δὲ τοὺς Φιλώτου καὶ Παρμενίωνος φίλους καὶ οἰκείους ἃ διέθηκεν Ἀλέξανδρος· ἃ τοὺς Δίωνος, Διονύσιος· τοὺς Πλαύτου, Νέρων· καὶ τοὺς Σηϊανοῦ Τιβέριος, στρεβλοῦντες καὶ ἀποκτιννύοντες. ὡς γὰρ τὸν Κρέοντα τῆς θυγατρὸς οὐδὲν ὁ χρυσὸς οὐδὲ ὁ πλοῦτος ὠφέλει, τὸ δὲ πῦρ ἀναφθὲν αἰφνιδίως προσδραμόντα καὶ περιπλύξαντα κατέκαυσε, καὶ συναπώλεσεν· οὕτως ἔνιοι τῶν φίλων οὐδὲν ἀπολαύσαντες εὐτυχούντων, συναπόλλυνται δυστυχοῦσι. καὶ τοῦτο μάλιστα πάσχουσιν οἱ φιλόσοφοι καὶ χαρίεντες, ὡς Θησεὺς τῷ Πειρίθῳ κολαζομένῳ καὶ δεδεμένῳ,

Πέδαις ἀχαλκεύτοισιν ἔζευκται πόδας.

ἐν δὲ τῷ λοιμῷ φησὶν ὁ Θουκυδίδης τοὺς ἀρετῆς μάλιστα μεταποιουμένους συναπόλλυσθαι τοῖς φίλοις νοσοῦσιν· ἠφείδουν γὰρ σφῶν αὐτῶν, ἰόντες παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους. ὅθεν οὕτως τὴν ἀρετὴν ἀφειδεῖν οὐ προσῆκεν, ἄλλοις συνδέοντας αὐτὴν καὶ συμπλέκοντας, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τὴν αὐτὴν φυλάττειν κοινωνίαν, τουτέστι τοῖς ὁμοίως φιλεῖν καὶ κοινωνεῖν δυναμένοις. καὶ γὰρ δὴ τούτων πάντων μέγιστόν ἐστιν ἐναντίωμα πρὸς τὴν πολυφιλίαν, ὅτι φιλία γένεσις δι' ὁμοιότητός ἐστιν. ὅπου γὰρ καὶ τὰ ἄψυχα τὰς μίξεις πρὸς τὰ ἀνόμοια ποιεῖται μετὰ βίας ἀναγκαζόμενα, καὶ ὀκλάζει καὶ ἀγανακτεῖ φεύγοντα ἀπ' ἀλλήλων, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ οἰκείοις ὁμοπαθεῖ κεραννύμενα, καὶ προσίεται τὴν κοινωνίαν λείως καὶ μετ' εὐμενείας, πῶς οἷόν τε φιλίαν ἤθεσι διαφόροις ἐγγενέσθαι καὶ πάθεσιν ἀνομοίοις καὶ βίοις ἑτέρας προαιρέσεως ἔχουσιν; ἡ μὲν γὰρ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον, ὀξύτησι καὶ βαρύτησιν ἀμφοτέρως ὁμοιότητος ἐγγινομένης. τῆς δὲ φιλικῆς συμφωνίας ταύτης καὶ ἁρμονίας οὐδὲν ἀνόμοιον, οὐδὲ ἀνώμαλον, οὐδὲ ἄδηλον εἶναι μέρος, ἀλλ' ἐξ ἁπάντων ὁμοίως ἐχόντων, ὁμολογεῖν καὶ ὁμοδοξεῖν καὶ ὁμοβουλεῖν καὶ συνομοπαθεῖν, ὥσπερ μιᾶς ψυχῆς ἐν πλείοσι διῃρημένης σώμασι. τίς οὖν ἐστιν οὕτως ἐπίπονος καὶ μετάβολος καὶ παντοδαπὸς ἄνθρωπος, ὥστε πολλοῖς ἑαυτὸν ἐξομοιοῦν καὶ προσαρμόττειν, καὶ μὴ καταγελᾶν τοῦ Θεόγνιδος παραινοῦντος,

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολύφρονος, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

καίτοι τοῦ πολύποδος αἱ μεταβολαὶ βάθος οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν γίνονται τὴν ἐπιφάνειαν, στυφότητι καὶ μανότητι τὰς ἀπορροίας τῶν πλησιαζόντων ἀναλαμβανούσης·

A nobis præcipe Pythagoricum, Ne multis manum iniiciamus: hoc est, ne multos faciamus amicos, neq; multis communem & quasi publicã amplectamur amicitiam, & in contrarium ** quæ multos secum affectus trahit, de quibus vna cum amicis anxium esse, molestia affici, laborare, pericula subire, res est non plane intolerabilis ingenuis ac generosa indole præditis. Verum autem est illud Chilonis sophistæ, qui dicenti nullum se habere inimicum, respondit: Videris tu mihi amicum etiam nullum habere. Inimicitiæ quippe statim comitantur amicitias, iisq; sese implicant. neq; fieri B potest vt amici non fiant iniuriarum, ignominiarum, odiorumq; participes, inimici enim amicum eius quem oderunt, suspectum illico habent, maleq; ei cupiunt: amici sæpenumero inuident, obtrectant, & circumagunt. Oraculum Timesiæ de colonia ducenda quærenti, responsum fuit

Quære examina apum, vesparum & habebis abunde.

Ita qui amicorum gregem quærunt, incauti in examina inimicorum incidunt. Neq; vero eiusdem sunt ponderis inimici iniuriarum memoria & amici gratia. Considera quomodo Alexander tractauerit Philotę & Parmenionis amicos atq; familiares: C vtq; Dionis amicos Dionysius, Plauti Nero, Seiani Tiberius torserint atq; necauerint. vt enim Creonti nihil profuit filiæ aurum & diuitiæ, sed ignis subito inflãmatus accurrentẽ amplectẽtemq; concremauit: sic nonnulli cum ex secundis amicorum reb. nullum perceperint fructum, calamitatis eorum & exitii fiunt comites. quod maxime vsu venit philosophis ac scitis hominibus. sicut Theseus Pirithoo pœnas danti vinctoq;

Compedibus alligatus est perennibus.

In peste ait Thucydides maxime eos qui virtutem affectarent, dum sibi ipsis non parcunt, sed suos inuisunt, vna cum ægrotantibus periisse. Itaque vir- D tute non ita est abutendum vt eam aliis alligemus atq; implicemus: sed dignis eius est seruanda communio, hoc est, iis qui vicissim eodem modo amare & communicare possunt. Etenim id omnium maxime multitudinem amicorum impedit, quod origo amicitię ex similitudine est. Cum enim bruta cum disparibus misceantur non nisi inuita, subsidantq; & subterfugiant, cum sui autem generibus libenter mutua quadam affectione sociata coëant: qui possit existere amicitia vbi mores sunt diuersi, affectus dissimiles, vitæq; instituta discrepantia? Nam concentus quidẽ neruorum ex con- E trariis sonis conflatur, acutis & grauibus vtcunq; similitudinem quandam gignentibus. Amicitiæ autem concentus, nullam vult partem esse dissimilem aut inæqualem: sed oportet omnia dicta, sensa, consilia, & affectus inter se conuenire, veluti vno animo in plura diffuso corpora. Quis vero est ita laboriosus & mutabilis, & varius homo, vt se multis similem reddere atque accommodare velit, ac non potius Theognidem rideat sic præcipientem?

Polypodis mentem versuti sume, sub omni
Qui visu præbet se similem lapide.

F Atqui polypodis mutationes non penetrant intro, sed in ipsa fiunt superficie, densitate & laxitate sua defluxum recipiente rerum vicinarum.

Amicitię eſt, mores, affectus, ſermonem, ſtudia, & animi ſenſum exæquare. Proteus vero ſit quidam infelix, neque adeo bonus, qui ſubinde præſtigiis quibuſdam ex alio ſeſe in alium transformet, legat cum litterarum ſtudioſis, in arena ſit cũ palęſtræ deditis, venetur cum venationẽ amantibus, cum ebrioſis potet, cum ciuilibus comitia obeat, neque proprios habet ſuarum actionum lares. Sic ut autem philoſophi naturam ſiue materiam formæ ac coloris expertem, vt ſubiectum, ſui mutationibus aiunt modo incendi, modo humectari, & alias in aerem diſſolui, alias condenſari: ita amicorum multitudini ſubiicere oportebit animum multiplicem, verſatilem, nobilem & facile mutabilem. Cæterum amicitia ſtabile requirit quippiam, & immutabile ingenium, quod eandem retineat conſuetudinem. ideo rarus & inuentu difficilis eſt conſtans amicus.

A αἱ δὲ φιλίαι τὰ ἤθη ζητοῦσι συνεξομοιοῦν, καὶ τὰ πάθη, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰς διαθέσεις. Πρωτέως τινὸς οὐκ εὐτυχοῦς οὐδὲ πάνυ χρηστοῦ τὸ ἔργον, ἀλλ' ὑπὸ γοητείας ἑαυτὸν εἰς ἕτερον εἶδος ἐξ ἑτέρου μεταλλάττοντος ἐν τῷ αὐτῷ πολλάκις, φιλολόγοις συναναγινώσκοντος, καὶ παλαιστραῖς συγκονιουμένου, καὶ φιλοθήροις συγκυνηγετοῦντος, καὶ φιλοπόταις συμμεθυσκομένου, καὶ πολιτικοῖς συναρχαιρεσιάζοντος, ἰδίαν ἤθους ἑστίαν οὐκ ἔχοντος. ὡς δὲ τὴν ἀσχημάτιστον οἱ φυσικοὶ καὶ ἀχρώματον οὐσίαν καὶ ὕλην λέγουσιν ὑποκειμένην καὶ τρεπομένην ὑπ' αὐτῶν, B νῦν μὲν φλέγεσθαι, νῦν δ' ὑγραίνεσθαι, ποτὲ δ' ἐξαεροῦσθαι, πήγνυσθαι δὲ αὖθις· οὕτως ἄρα τῇ πολυφιλίᾳ ψυχὴν ὑποκεῖσθαι δεήσει, πολυπαθῆ καὶ πολύτροπον καὶ ὑγρὰν, καὶ ῥᾳδίαν μεταβάλλειν. ἀλλ' ἡ φιλία στάσιμόν τι ζητεῖ καὶ βέβαιον ἦθος καὶ ἀμετάπτωτον ἐν μιᾷ χώρᾳ καὶ συνηθείᾳ. διὸ καὶ σπάνιον καὶ δυσεύρετόν ἐστι φίλος βέβαιος.

PLVTARCHI LIBELLVS De fortuna.

Vitam regit fortuna, nõ ſapientia, dixit quidam: res humanas nõ conſilii dexteritate, ſed fortuito diſpenſari ſentiẽs. Quid ergo? neq; iuſticia, neq; ęqualitas, neque temperantia, neq; modeſtia res humanas dirigunt? ſed à fortuna & propter fortunam factum eſt vt in ſua perſeueraret Ariſtides paupertate, cum parare diuitias ſibi poſſet? & Scipio Carthagine capta nihil prædæ neque fideret neque acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia meretrices ac piſces emeret? Laſthenes & Euthycrates vẽtre ac rebus turpiſſimis metiti felicitatẽ, Olynthũ perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulierib. cum ipſe abſtineret, tum vim facientes puniret? Alexander autẽ Priami F. aduerſa fortuna eo adactus eſt vt ſtuprum hoſpitis vxori offerret, eaq; abducta duas continentes bello ac malis impleret? Hæc n. ſi fortunæ adſcribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, ſimias dicamus fortuito eſſe guloſos, libidinoſos, ſcurriles? Sin eſt aliqua tẽperantia, iuſtitia, fortitudo, qui cõſentaneũ eſt prudentiam, ſi prudentia, cõſilii dexteritatẽ nullam eſſe? cum & temperantia dicatur quædam eſſe prudentia, & iuſtitia præſentem requirat prudentiam. Imo prudentiam qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentiæ & temperantiæ nomine afficimus: eandemq; in periculis & laborib. tolerantiam, ac fortitudinem, in contractibus & rebus publicis æquitatem iuſticiamque vocamus. Vnde fit, vt ſi fortunæ imputamus quæ conſilii dexteritate præſtantur, eidem etiam iuſticiæ & temperantię opera ſint imputanda: & furari me hercle, & marſupia deſecare, & laſciuire, fortunæ acceptum feretur. deniq; noſtris ratiocinationibus valere iuſſis, fortunæ totos nos trademus, quaſi vento quodam inſtar pulueris aut quiſquiliarum exagitatos atque diſſipatos. Iam conſilii dexteritate ſublata, par eſt neque conſiderationem vllam rerũ relinqui, neq; inueſtigationẽ vtilitatis. ſed delirauit Sophocles, cum diceret:

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΠΕΡΙ τύχης.

C ΤΥΧΗ τὰ θνητῶν πράγματ', οὐκ εὐβουλία, πότερον οὐδὲ δικαιοσύνη τὰ θνητῶν πράγματα, οὐδὲ ἰσότης, οὐδὲ σωφροσύνη, οὐδὲ κοσμιότης; ἀλλ' ἐκ τύχης μὲν καὶ διὰ τύχην Ἀριστείδης ἐνεκαρτέρησε τῇ πενίᾳ, πολλῶν χρημάτων κύριος γενέσθαι δυνάμενος; καὶ Σκιπίων Καρχηδόνα ἑλὼν, οὐδὲν οὔτ' ἔλαβεν οὔτ' εἶδε τῶν λαφύρων; ἐκ τύχης δὲ καὶ διὰ τύχην Φιλοκράτης, λαβὼν χρυσίον παρὰ Φιλίππου, πόρνας καὶ ἰχθῦς ἠγόραζε; D καὶ Λασθένης καὶ Εὐθυκράτης ἀπώλεσαν Ὄλυνθον, τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν; ἀπὸ τύχης δὲ ὁ μὲν Φιλίππου Ἀλέξανδρος, αὐτός τε τῶν αἰχμαλώτων ἀπείχετο γυναικῶν, καὶ τοὺς ὑβρίζοντας ἐκόλαζεν; ὁ δὲ Πριάμου, δαίμονι κακῷ καὶ τύχῃ χρώμενος, συνεκοιμᾶτο τῇ τοῦ ξένου γυναικὶ, καὶ λαβὼν αὐτὴν ἐνέπλησέ τε πολέμου καὶ κακῶν τὰς δύο ἠπείρους; εἰ γὰρ ταῦτα γίνεται διὰ τύχην, τί κωλύει καὶ τὰς γαλᾶς καὶ τοὺς τράγους καὶ τοὺς πιθήκους συνέχεσθαι φάναι διὰ τὴν τύχην ταῖς λιχνείαις καὶ ταῖς ἀκρασίαις καὶ βωμολοχίαις; εἰ δ' ἔστι σωφροσύνη καὶ δικαιο- E σύνη καὶ ἀνδρεία, πῶς λόγον ἔχει μὴ εἶναι φρόνησιν; εἰ φρόνησις, πῶς εὐβουλίαν μὴ εἶναι; ἡ γὰρ σωφροσύνη, φρόνησίς τις ἐστὶν, ὡς λέγουσι, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς φρονήσεως δεῖται. παρούσης δὲ μᾶλλον, τὴν εὐβουλίαν καὶ τὴν φρόνησιν ἐν μὲν ἡδοναῖς ἀγαθοὺς παρεχομένην, ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην καλοῦμεν, ἐν δὲ κινδύνοις καὶ πόνοις, καρτερίαν καὶ ἀνδραγαθίαν, ἐν δὲ κοινωνήμασι καὶ πολιτείαις, εὐνομίαν καὶ δικαιοσύνην. ὅθεν εἰ τὰ τῆς εὐβουλίας ἔργα, τῆς τύχης δικαιοῦμεν εἶναι, ἔστω τύχης καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς σωφροσύνης· καὶ νὴ Δία τὸ κλέπτειν, τύχης ἔστω, καὶ τὸ βαλαντιοτομεῖν, καὶ τὸ ἀκολασταίνειν, καὶ μεθέμενοι F τῶν οἰκείων λογισμῶν, εἰς τὴν τύχην ἑαυτοὺς ἀφῶμεν, ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος πολλοῦ, κονιορτὸν ἢ συρφετὸν ἐλαυνομένους, ἢ διαφερομένους. εὐβουλίας τοίνυν μὴ οὔσης, οὐδὲ βουλὴν εἰκὸς εἶναι περὶ πραγμάτων, οὐδὲ σκέψιν, οὐδὲ ζήτησιν τοῦ συμφέροντος· ἀλλὰ ἐλήρησεν εἰπὼν ὁ Σοφοκλῆς ὅτι